

Identification and Analysis of Intellectual Property Challenges in Iran's Digital Creative Industries

Ghasem Safaeinejad (Corresponding Author)

Ph.D., Department of Media Management, Alborz Campus, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: safaeinejad@ut.ac.ir

Sayyed Taha Reza Nayyerhoda

Ph.D. Candidate, Department of Technology Management, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: s_nayyerhoda@atu.ac.ir

Abstract

Objective

This study aims to identify and analyze the principal challenges related to intellectual property (IP) within Iran's digital creative industries and to propose targeted strategies to strengthen the IP regime so it better supports innovation, cultural production, and economic development. Recognizing that extant IP laws in Iran were largely crafted prior to the digital era, and given the rapid expansion of digital creative sectors — including digital publishing, video, gaming, animation, and other content-driven industries — the research seeks to answer: What are the core obstacles undermining the effectiveness of IP protection in Iran's digital creative industries, and which policy, technological, and institutional interventions can mitigate these obstacles?

Research Methodology

The research employs a qualitative design grounded in classical grounded-theory methodology (Strauss & Corbin), using a three-stage coding process (open, axial, and selective coding). Data were collected through a combination of documentary review and semi-structured, in-depth interviews. Sixteen purposefully selected experts — including senior and operational managers active in digital creative and knowledge-based industries, and academic researchers with relevant advisory experience — participated in interviews that lasted between 35 and 50 minutes. Interviews were transcribed verbatim and analyzed

---

Citation: Safaeinejad, Ghasem & Nayyerhoda, Sayyed Taha Reza (2025). Identification and Analysis of Intellectual Property Challenges in Iran's Digital Creative Industries. *Media Management Review*, 4(3), 466-488. (in Persian)

---

using MAXQDA 12. The analytical process generated an initial pool of 252 concepts, which after iterative consolidation yielded 59 saturated codes and 27 higher-level concepts. Rigor was addressed through triangulation with documentary sources, peer review by two experienced academic coders (inter-coder agreement of 86%), and consultative validation with domain experts to enhance credibility, dependability, and confirmability.

Findings

Analysis produced a paradigmatic model that frames “systemic inefficiency and overarching challenges in the IP regime for digital creative industries” as the core phenomenon. The model organizes determinants into five interrelated categories:

1. **Causal Conditions:** Ambiguities in legal definitions (notably regarding products created by artificial intelligence and hybrid works), lack of statutory clarity for new technology outputs, prevalence of joint ownership scenarios, cultural resistance to new legal and technological frameworks, and pervasive gaps in awareness and education among creators and users.
2. **Contextual Conditions:** Technological advancements (AI, VR, blockchain), weak management and supervisory systems, unresolved tensions between IP protection and digital privacy/digital rights, economic and commercial barriers (high registration and protection costs), and technical complexities that impede effective enforcement.
3. **Intervening Conditions:** Structural impediments such as international sanctions limiting technology transfer and global market access, frequent privacy violations used as justification for heavy surveillance responses, institutional fragmentation and overlapping mandates among policymaking bodies, and unresolved legal questions regarding AI-driven creations.
4. **Core Phenomenon:** The accumulation of these conditions yields a generalized state of IP system inefficiency manifested as reduced incentives for domestic creators, escalation of legal disputes, declining competitiveness of Iranian creative industries internationally, and brain drain among specialist talent.
5. **Strategies and Actions:** Interviewees proposed multi-pronged remedies including the development of comprehensive rights-management systems and integrated monitoring platforms, adoption of protective technologies (such as blockchain for transparent ownership records), creation of arbitration and mediation mechanisms for multi-stakeholder ownership disputes, updating statutory instruments to explicitly address AI and digital works, pursuit of international standardization or selective accession to international instruments, and broad-based public and specialized education programs.

Projected outcomes of implementing these strategies include improved legal security for creators, stimulated innovation in digital technologies, better alignment with international norms, reduced litigation, enhanced global market access, and favorable macroeconomic effects including job creation and export growth.

Discussion & Conclusion

The study’s findings echo global scholarship on IP challenges in the digital era while highlighting context-specific obstacles for Iran. Commonalities with international studies include the disruptive role of AI and virtual environments (e.g., the metaverse) and the need for legal modernization and technological countermeasures. Distinctive national factors—

chiefly Iran's non-membership in key international IP agreements and the constraining effects of international sanctions—accentuate the urgency for indigenous, adaptable policy solutions. Practically, the research recommends clarifying legal definitions for digital and AI-generated works, centralizing policymaking to resolve institutional overlaps (the Supreme Council of Cyberspace is identified as an expedient candidate), and strengthening enforcement through specialized courts and capacity-building within executive agencies. Where formal accession to global treaties is politically or economically impractical, the study suggests regional or like-minded-country conventions (for example among Islamic countries or Non-Aligned Movement states) to harmonize protection standards while accommodating local socio-cultural considerations.

Technologically, the authors advocate pragmatic adoption of blockchain-based registries and enhanced e-services (online filing, search, and payment systems) to lower transaction costs and improve traceability. Complementary measures include financing mechanisms (specialized funds for creative projects), establishment of innovation centers to support commercialization, and comparative legal studies to import best practices. The study emphasizes that any reform must balance rights protection with digital privacy and public access to knowledge, underscoring the need for transparent, participatory policymaking.

In conclusion, addressing IP challenges in Iran's digital creative industries demands coordinated legislative reform, institutional consolidation, technological investment, and robust education programs. Implementing the proposed multi-layered strategy can convert current liabilities into strategic assets, enabling the domestic creative economy to grow sustainably and to compete more effectively on the international stage.

Keywords: Intellectual property; Digital creative industries; Digital publishing; Artificial intelligence and IP; Iran.

شناسایی و تحلیل چالش‌های مربوط به مالکیت فکری در صنایع خلاق دیجیتال ایران

قاسم صفائی نژاد (نویسنده مسئول)

دکتری، گروه مدیریت رسانه، پردیس البرز، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: safaeinejad@ut.ac.ir

سید طه رضا نیرهدی

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت تکنولوژی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: s_nayyerhoda@atu.ac.ir

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تحلیل چالش‌های مربوط به مالکیت فکری در صنایع خلاق دیجیتال ایران انجام شده است.

روش: این پژوهش به صورت کیفی اجرا شده و از روش نظریه زمینه‌ای و به کارگیری روش کدگذاری سه مرحله‌ای استراوس - کوبین استفاده کرده است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش، ۱۶ نفر از خبرگان صنایع خلاق دیجیتال ایران بودند.

یافته‌ها: بر اساس مصاحبه با مشارکت‌کنندگان پژوهش، مدل پارادایمی ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری صنایع خلاق دیجیتال در ایران طراحی شد. متغیرها در ۵ مقوله کلی طبقه‌بندی شدند که عبارت‌اند از: ۱. شرایط علی: تعریف قانونی مشخص و شناسایی محصولات حوزه فناوری‌های نوین، مقاومت فرهنگی و اجتماعی، ناهماهنگی با قوانین بین‌المللی، مالکیت مشترک، عدم آگاهی و آموزش؛ ۲. شرایط زمینه‌ای: فناوری‌های جدید، مدیریت و نظارت، حقوق دیجیتال و حریم خصوصی، مشکلات اقتصادی و تجاری، پیچیدگی‌های فنی؛ ۳. شرایط مداخله‌ای: تحریم‌های بین‌المللی، نقض حریم خصوصی کاربران، ناهماهنگی‌های نهادی، چالش‌های حقوقی در استفاده از هوش مصنوعی و فناوری‌های نوین؛ ۴. شرایط محوری: ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری؛ ۵. راهبردها: توسعه سیستم‌های مدیریت حقوقی، استانداردسازی بین‌المللی، توسعه فناوری‌های حفاظتی، ایجاد سازوکارهای حل اختلاف، تدوین قوانین مالکیت فکری نوین، آموزش عمومی و تخصصی.

نتیجه‌گیری: با توجه به چالش‌های شناسایی شده و راهبردهای به دست آمده، مدلی طراحی شد که با اجرای آن می‌توان بر چالش‌های نظام مالکیت فکری در صنایع خلاق دیجیتال غلبه کرد.

کلیدواژه‌ها: مالکیت فکری، مالکیت معنوی، صنایع خلاق، صنایع دیجیتال، نشر دیجیتال.

استناد: صفائی نژاد، قاسم و نیرهدی، سید طه رضا (۱۴۰۴). شناسایی و تحلیل چالش‌های مربوط به مالکیت فکری در صنایع خلاق دیجیتال ایران. *بررسی‌های مدیریت رسانه*، ۴(۳)، ۴۶۶-۴۸۸.

مقدمه

حقوق مالکیت فکری^۱ که اغلب در کتاب‌های حقوقی فارسی به حقوق مالکیت معنوی ترجمه شده است، در معنای وسیع کلمه، مجموعه‌ای از حقوق قانونی است که به اشخاص حقیقی یا حقوقی اجازه می‌دهد تا از نتایج فعالیت‌های خلاقانه خود نظیر اختراعات، آثار ادبی و هنری، علائم تجاری و طرح‌های صنعتی محافظت کنند (رفیعی آتانی، کاکایی و فیاضی، ۱۳۹۳: ۵۱). بر اساس گزارش سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO)^۲، کشورهایی که سیستم‌های قوی‌تری در حمایت از مالکیت فکری دارند، به‌طور متوسط رشد اقتصادی بالاتری را تجربه می‌کنند. با این حال، این کشورها نیز همچون سایر کشورها با چالش‌های متعدد نقض حقوق مالکیت فکری در فضای دیجیتال و تعادل بین حمایت از حقوق مالکیت فکری و دسترسی عمومی به دانش، روبه‌رو هستند. در جهان معاصر، مالکیت فکری نه‌تنها به‌عنوان یک ابزار حقوقی، بلکه به‌عنوان یک استراتژی کلیدی برای پیشرفت پایدار و عدالت اجتماعی شناخته می‌شود (کاستالدی، جولیانی، کایل و نوولاری^۳، ۲۰۲۴).

پیشرفت‌های چشمگیر فناوری‌های نوین و به‌ویژه ظهور صنایع خلاق دیجیتال، پیچیدگی‌های مرتبط با حقوق مالکیت فکری را به‌شدت افزایش داده است. این چالش‌ها از ابعاد مختلف حقوقی، فناوری و بین‌المللی برخوردارند و به رویکردی چندوجهی برای حل نیازمندند. سرعت بالای تغییرات فناورانه و گسترش پدیده‌های گوناگون و جدید، نگرانی‌های گسترده‌ای در زمینه حفاظت مؤثر از مالکیت فکری در این حوزه ایجاد کرده است که ضرورت تدوین و اجرای راه‌کارهایی که هم‌زمان از حقوق مالکان آثار محافظت می‌کند و زمینه را برای رشد نوآوری و خلاقیت در عصر دیجیتال فراهم می‌آورند، بیش از پیش نمایان کرده است.

پژوهش‌های جهانی متعددی در حوزه مالکیت فکری صنایع خلاق دیجیتال انجام شده است که بر این چالش‌ها و همچنین فرصت‌های ایجاد شده، تأکید دارند. نقض گسترده حق نسخه‌برداری در بستر دیجیتال، به‌ویژه در حوزه هنرهای تجسمی و نمایشی، از جمله نگرانی‌های بسیار مهم این حوزه است (مهپارا، نیلاکشی، تریودی و شارما^۴، ۲۰۲۳). ضعف در اجرای قوانین موجود و محدودیت منابع و آگاهی عمومی، عامل دیگری است که در حفاظت از حقوق مالکیت فکری شکاف چشمگیری ایجاد کرده است (سلین و سمبرینگ^۵، ۲۰۲۴). در مقابل، فناوری‌های نوظهوری مانند بلاکچین با ارائه چارچوب امن و شفاف برای ثبت و ردیابی دارایی‌های دیجیتال، راه‌کارهای امیدوارکننده‌ای برای تقویت حفاظت از حقوق مالکیت فکری ارائه می‌دهند که نیایستی از آن‌ها غافل شد (پوتلوری، رامش، گومادی و آلادی^۶، ۲۰۲۳)؛ ضمن آنکه به‌دلیل قابلیت‌های فراوان فناوری‌های نوینی همچون هوش مصنوعی، بهره‌گیری از این پلتفرم‌ها و سایر فناوری‌های پیشرفته، به بهبود سازوکارهای حفاظت و اجرای قانون در این حوزه کمک می‌کند (سلین و سمبرینگ، ۲۰۲۴؛ آنام^۷، ۲۰۲۴). از این رو، در حالی که فناوری‌های دیجیتال چالش‌های مهمی را برای حفاظت از حقوق مالکیت فکری ایجاد

1. Intellectual Property Rights
2. World Intellectual Property Organization
3. Castaldi, Giuliani, Kyle & Nuvolari
4. Mehpara, Nilakshi, Trivedi & Sharma
5. Silaen & Sembiring
6. Potluri, Ramesh, Gummadi & Alladi
7. Anam

می‌کنند، فرصت‌های جدیدی را برای نوآوری و همکاری ارائه می‌دهند. ادغام فناوری‌هایی مانند بلاکچین و هوش مصنوعی، می‌تواند مدیریت حقوق مالکیت فکری را متحول کند؛ اما ایجاد تعادل بین شفافیت و نگرانی‌های حفظ حریم خصوصی ضروری است.

در ایران، نظام مالکیت فکری بر پایه‌های قوانینی بنا شده است که اغلب پیش از ظهور گسترده اینترنت و اقتصاد دیجیتال تدوین شده‌اند. قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان، مصوب سال ۱۳۴۸ و قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹، به‌عنوان اصلی‌ترین مراجع قانونی در این زمینه، در یک محیط فیزیکی و با در نظر گرفتن محصولات ملموس (مانند کتاب و سی‌دی نرم‌افزار) نگاشته شده‌اند. این قوانین در خصوص مسائل مرتبط با محیط دیجیتال، مانند نشر آنلاین، استریمینگ و محتوای تولیدشده توسط کاربر، ابهام‌ها و کاستی‌های جدی‌ای دارند. از سوی دیگر، در خصوص توافق‌نامه‌های بین‌المللی، مجلس شورای اسلامی، در سال ۱۳۸۰، به دولت اجازه الحاق به کنوانسیون‌های جهانی را داده است؛ اما این اتفاق فقط برای مالکیت صنعتی و اختراعات افتاده و در مورد آثار ادبی و هنری هنوز تصمیمی اخذ نشده است.

از سوی دیگر، با رشد سریع صنایع خلاق دیجیتال در ایران، به‌ویژه در زمینه‌های ویدئو، بازی و نشر، چالش‌های متعددی در زمینه مالکیت فکری به‌وجود آمده است. همانند چالش‌های موجود در سطوح جهانی، در مطالعات تخصصی انجام یافته در ایران نیز، به نگرانی متعددی همچون کمبود کاوش و تحقیق در مبنای فقهی و شرعی حقوق مالکیت معنوی؛ کمبود قوانین و به‌خصوص قوانین شفاف و کاربردی؛ وجود اختلاف در درک مفاهیم؛ فقدان حمایت کافی از خالقان آثار و در مواقعی، ناآگاهی عمومی درباره اهمیت و حقوق مالکیت فکری، اشاره شده است (رفیعی آتانی و همکاران، ۱۳۹۳) که لزوم بررسی و واکاوی بیشتر در این حوزه را نمایان می‌سازد.

تحولات اقتصادی و اجتماعی اخیر در ایران، از جمله افزایش سطح تحصیلات، گسترش نفوذ اینترنت و دسترسی به فناوری‌های نوین، بستری مناسب برای رشد و توسعه صنایع خلاق دیجیتال فراهم آورده است. با این حال، در حالی که این صنایع برای ایجاد ارزش افزوده و توسعه اقتصاد دانش‌بنیان پتانسیل زیادی دارند، چالش‌های مرتبط با حفاظت از حقوق مالکیت فکری، همچنان مانع جدی بر سر راه رشد و شکوفایی آن‌ها محسوب می‌شود که از بسیاری جهات همچنان ناشناخته باقی مانده است. بنابراین با توجه به اهمیت روزافزون اقتصاد دیجیتال و جایگاه رو به رشد صنایع خلاق در ایران و همچنین ماهیت فرامرزی پلتفرم‌ها، ضرورت بررسی جامع چالش‌های موجود در حوزه مالکیت فکری در ایران و ارائه راهکارهای مناسب برای تقویت این نظام حقوقی، بیش از پیش احساس می‌شود. از این رو، در پژوهش حاضر با هدف مطالعه عمیق‌تر در این حوزه، تلاش شده است که به این سؤال اساسی پاسخ داده شود: چالش‌های موجود مالکیت فکری در صنایع خلاق دیجیتال ایران چیست و چه راهکارهایی برای حل مسائل مرتبط با آن‌ها وجود دارد؟

پیشینه نظری پژوهش

حقوق مالکیت فکری و انواع آن

طبق اعلام سازمان جهانی مالکیت فکری، «مالکیت فکری (IP) اشاره دارد به آفرینش‌های ذهن مانند اختراعات، آثار

ادبی و هنری، طرح‌ها و نمادها و نام‌ها و تصاویری که در تجارت استفاده می‌شوند و قانون از آن‌ها محافظت می‌کند. بر همین اساس، سازمان تجارت جهانی (WTO) معتقد است که «حقوق مالکیت فکری (IPRs) معمولاً به خالق حق انحصاری می‌دهد تا از آفرینش خود در مدت زمان مشخص استفاده کند». (پاپاناستاسیو،^۱ ۲۰۲۴).

بنابراین حقوق مالکیت فکری (IPR) حمایت‌های قانونی است که به پدیدآورندگان و مخترعان برای آثار اصلی آن‌ها اعطا می‌شود و طیفی از خروجی‌های خلاقانه مانند اختراعات، آثار هنری و نمادها را دربرمی‌گیرد. این حقوق برای پرورش نوآوری و خلاقیت ضروری است؛ زیرا کنترل انحصاری استفاده از این خلاقیت‌ها را برای یک دوره مشخص فراهم می‌کند. بدین ترتیب، می‌توان گفت که حقوق مالکیت فکری، حقوقی است که اولویت دارند یا به اصطلاح «حقوق اولویت» نامیده می‌شوند. این حقوق به ثبت‌کنندگان حقوق مالکیت فکری اعطا می‌شوند و تاریخ دریافت در کشور مبدأ، به‌عنوان تاریخ دریافت اول در نظر گرفته می‌شود. منظور از «در نظر گرفتن»، تأیید کامل و دقیق نیست، بلکه صرفاً به‌معنای پذیرش و شناسایی آن است. با توجه به اینکه جدایی از تجارت بین‌المللی در دنیای امروز در عمل ممکن نیست، حقوق اولویت، نشان‌دهنده جنبه حفاظتی حقوق مالکیت فکری در کشورهای خارج از مرزهای کشور متقاضی است (صوفیارینا،^۲ ۲۰۱۵). حقوق مالکیت فکری انواع مختلفی دارد که به‌ترتیب عبارت‌اند از:

- حقوق مؤلف:^۳ این حقوق از آثار ادبی و هنری اصلی، از جمله کتاب‌ها، موسیقی و فیلم‌ها، محافظت می‌کند. این حق به خالقان اجازه می‌دهد تا حقوق انحصاری برای تکثیر، توزیع و نمایش آثار خود را داشته باشند (پاپاناستاسیو، ۲۰۲۴).
- حق اختراعات:^۴ حقوق انحصاری مخترعان را برای اختراعاتشان به‌مدت ۲۰ سال فراهم می‌کند که طی آن با اجازه دادن به مخترعان برای کسب سود از اختراعات خود، بدون رقابت در طول دوره ثبت اختراع، نوآوری را تشویق می‌کند. این انگیزه آن‌ها را بر آن می‌دارد تا بیشتر بر تحقیق و توسعه تمرکز کنند. علاوه‌براین، این حق از محصولات در برابر رقابت ناعادلانه محافظت می‌کند و منبع درآمدی را از طریق فروش یا صدور مجوز استفاده از این حقوق فراهم می‌آورد (شادوفا،^۵ ۲۰۲۴).
- حقوق علامت‌های تجاری:^۶ از نمادها، نام‌ها و شعارهایی که برای شناسایی کالاها یا خدمات استفاده می‌شوند، محافظت می‌کند. به مصرف‌کنندگان کمک می‌کند تا بین محصولات مختلف تمایز قائل شوند و یکپارچگی برند را حفظ کنند (پاپاناستاسیو، ۲۰۲۴).
- حق طرح‌های صنعتی و اسرار تجاری:^۷ طرح‌های صنعتی، از جنبه‌های زیبایی‌شناختی محصولات محافظت می‌کنند، در حالی که اسرار تجاری اطلاعات محرمانه تجاری را حفظ می‌کنند. هر دو نوع، به مزیت رقابتی و تمایز بازار کمک می‌کنند؛ بنابراین هر صنعتی با توجه به رشته تخصصی خود، بایستی قوانین مخصوص

1. Papanastassiou
 2. Sufiarina
 3. Copyright
 4. Patents
 5. Shadofa
 6. Trademarks
 7. Industrial Designs and Trade Secrets

حقوقی IPR، نحوه رهبری، برنامه‌ها و غیره خود را داشته باشد. این حقوق در ماده ۲۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر هم بیان شده است که اعلام می‌کند: هر کس حق دارد از حفظ منافع اخلاقی و مالی خود به‌عنوان نتیجه توسعه کار علمی، ادبی یا هنری بهره‌مند شود (زاده و همکاران^۱، ۲۰۲۳).

صنایع خلاق دیجیتال

صنایع خلاق، چرخه‌هایی از خلق، تولید و توزیع کالاها و خدمات هستند که خلاقیت و سرمایه فکری را به‌عنوان ماده خام به کار می‌گیرند. صنایع خلاق، از مجموعه‌ای از فعالیت‌های دانش بنیان، متمرکز بر هنر و نه محدود به آن تشکیل می‌شوند که پتانسیل درآمدزایی از دادوستد و حقوق مالکیت معنوی را دارند و محصولات مادی و ملموس و غیرمادی و معنوی یا خدمات هنری با محتوای خلاق، ارزش اقتصادی و هدف‌های بازاری را شامل می‌شوند. در تقاطع میان صنعتگر، خدمات و بخش‌های صنعتی قرار دارند و در تجارت جهانی یک بخش پویای جدید به وجود می‌آورند (ملکی‌فر و کیقبادی، ۱۳۹۳).

صنایع خلاق دیجیتال، یکی از بخش‌های اقتصادی مهم در جهان شناخته می‌شوند که با تمرکز بر نوآوری، خلاقیت و بهره‌مندی از فناوری‌های نوین، در توسعه اقتصادی و فرهنگی کشورها نقش حیاتی ایفا می‌کنند. این صنایع شامل حوزه‌های متنوعی از جمله هنر، رسانه، طراحی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و بسیاری از دیگر بخش‌های خلاقانه است. جدیدترین بررسی‌های موجود نشان می‌دهد که صنایع خلاق، در تولید ناخالص داخلی (GDP) کشورهای مختلف، سهم درخور توجهی دارند. به‌طور مثال، این بخش تنها در بریتانیا، ۱۰۸ میلیارد پوند به ارزش افزوده ناخالص ملی (GVA) و بیش از ۲ میلیون شغل را به خود اختصاص داده است. در کشورهایی مانند کره جنوبی و چین هم، صنایع خلاق به ترتیب ۶/۳ درصد و ۴/۳ درصد به تولید ناخالص داخلی کشور کمک می‌کنند. بنابراین، این بخش یکی از محرک‌های اصلی رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال است؛ به‌ویژه در اتحادیه اروپا که یکی از سریع‌ترین بخش‌های در حال رشد محسوب می‌شود. مطالعات نشان داده است کشورهایی که برای صنایع خلاق سیاست‌های اختصاصی داشته‌اند، شاهد افزایش چشمگیر اشتغال در این بخش بوده‌اند (پارخ^۲، ۲۰۲۴).

شالوده صنایع خلاقانه دیجیتال، محتوای نوآورانه‌ای است که ماهیتی ناملموس و ارزش افزوده فراوانی دارد. از این رو تغییرات سریع فناوری‌های دیجیتال، نه تنها به مهارت‌های جدید، بلکه به ساختارهای سازمانی، قوانین جدید روان و سیال و توسعه شبکه‌سازی دیجیتالی نیازمند است (الیا، مارگاریتا و پاسیانته^۳، ۲۰۲۰).

پیشینه تجربی پژوهش

چالش‌های مرتبط با مالکیت فکری، از موضوعات بسیار مهمی است که به دلیل اهمیت آن در اقتصاد نوین جهانی، در بسیاری از مطالعات بررسی و کاوش شده است. در مطالعات داخلی نیز، این موضوع از جنبه‌هایی به بحث گذاشته شده است. نتایج پاره‌ای از جدیدترین مطالعات و یافته‌های آن‌ها، به‌طور خلاصه در جدول‌های ۱ و ۲ ارائه شده است.

1. Zade et al.

2. Parekh

3. Elia, Margherita & Passiante

جدول ۱. مطالعات داخلی مرتبط با چالش‌های مالکیت فکری

نویسندگان	عنوان	روش تحقیق	یافته‌های اصلی	پیشنهادهای
درویش و بالی (۱۴۰۳)	بررسی چالش‌های حقوقی مالکیت معنوی در فضای مجازی	روش اسنادی و کتابخانه‌ای	مالکیت فکری در فضای اینترنت و مجازی، به سادگی فضای سنتی نیست. آسانی کپی‌رایت، برداشت‌های غیرقانونی، مشکلات در زمینه اصالت آثار و... از مشکلات و چالش‌های این فضا است.	بایستی ویژگی‌های فضای مجازی به‌درستی شناخته و اصولی متناسب با این فضا وضع شود.
عابدین‌زاده (۱۳۹۴)	شناسایی چالش‌های حقوق مالکیت معنوی در ایران و نظام حقوقی بین‌الملل	اسنادی - کتابخانه‌ای	عدم رعایت اصولی قوانین و مقررات موجود که باعث ایجاد نوعی خلأ قانونی در نظام حقوقی ایران شده است.	---
شوال‌پور و کهنی (۱۳۹۳)	تجاری‌سازی فناوری در صنایع خلاق و فرهنگی ایران و شناسایی آسیب‌ها و چالش‌ها	روش تحلیل عاملی تأییدی	شاخص‌هایی مانند ضعف نظام مالکیت فکری در ایران، بی‌توجهی به برندسازی محصولات و نبود نظام تأمین مالی مناسب، مهم‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار شناسایی شدند.	توسعه قوانین مالکیت فکری، افزایش سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های دیجیتال، و آموزش عمومی در زمینه فناوری‌های نوین
حبیب‌ا (۱۳۸۶)	چالش‌های جدید حقوق مالکیت فکری	روش اسنادی و کتابخانه‌ای	ایران در زمینه حقوق مالکیت فکری با دو چالش اساسی مواجه است: حمایت از حقوق مالکیت فکری و لزوم توجه به ملاحظات توسعه‌ای.	پذیرش حداقلی استانداردهای تریپس، تعدیل سیاست‌های انحصارطلبانه در کمیته مالکیت فکری و توسعه؛ حمایت از دانش سنتی و منابع ژنتیکی؛ همکاری با کشورهای در حال توسعه
حکمت‌نیا (۱۳۹۵)	اصل سرزمینی؛ مبنای نظری و آثار آن در نظام حقوق مالکیت فکری	کتابخانه‌ای	نتایج و پیامدهای اعمال اصل سرزمینی این است که اعتبار مصادیق مالکیت فکری، جنبه ملی دارد و نظام‌های حقوقی راجع به اعطای حقوق مالکیت فکری برای اتباع بیگانه، مطابق منافع ملی و محدودیت‌های دینی و اخلاقی تصمیم‌گیری خواهند کرد.	-----
کریمی (۱۴۰۲)	بررسی دلایل عدم الحاق ایران به کنوانسیون برن (از نظر حقوق ادبی و هنری)	روش توصیفی تحلیلی	عدم وجود صنعتی به نام فرهنگ، عدم آمادگی ذهنی جامعه، عدم آگاهی لازم صاحبان آثار ادبی و هنری، ایرادهای فقهی و همچنین ایجاد تنش در نشر، از دلایل عدم الحاق به برن مطرح شده است.	---
ملا محمدعلی، قیوم‌زاده و مشرقی (۱۴۰۰)	تبیین نقش حقوق مالکیت فکری در فضای مجازی		قوانین و لایحه‌های مصوب مانع از پایمال شدن حق و حقوق عمومی و خصوصی مالکیت فکری در فضای اینترنتی نشده است، ولی افراد دست به دامن دستگاه قضای می‌شوند.	اصلاح قوانین هر چه سریع‌تر در دستور قرار گیرد.

جدول ۲. مطالعات خارجی مرتبط با چالش‌های مالکیت فکری

نویسندگان	عنوان مقاله	روش انجام تحقیق	یافته‌های اصلی	پیشنهادهای
راستوگی، راستوگی و سینگ راجپوت ^۱ (۲۰۲۴)	چالش‌های اصلی مالکیت فکری در تجارت فرامرزی	بررسی اسنادی - کتابخانه‌ای	تغییرپذیری قوانین، نابرابری در اجرا، تفاوت‌های فرهنگی، پیشرفت‌های فناورانه، زنجیره‌های تأمین پیچیده محصولات	حمایت از اصلاحات سیاستی، تقویت همکاری‌های بین‌المللی، به‌کارگیری رویکرد فعال و چندبعدی؛ توسعه استراتژی‌های جامع ملی مالکیت فکری، استفاده از فناوری‌های نوین
حسین علی و صباح لطیف ^۲ (۲۰۲۳)	چالش‌های معاصر در تنظیم و حمایت از مالکیت فکری	بررسی اسنادی - کتابخانه‌ای	چالش‌های اصلی معاصر عبارت‌اند از: پیشرفت‌های فناورانه، تحولات اقتصادی و اکتشافات ژنتیکی	تکامل و تطبیق قوانین مالکیت معنوی، ایجاد تعادل بین حمایت از حقوق پدیدآورندگان و مصرف‌کنندگان، ارتقای منافع اجتماعی، تسهیل دسترسی به دانش و بیان فرهنگی.
فورگ ^۳ (۲۰۲۲)	ملاحظات و چالش‌های مالکیت فکری در متاورس	بررسی اسنادی - کتابخانه‌ای	عدم شفافیت در حقوق مالکیت معنوی کاربران، عدم وجود تعریف قانونی مشخص، پیچیدگی‌های مربوط به مجوزها و قراردادهای حقوقی، مشکلات اجرایی و نظارتی، ابهام در ثبت و طبقه‌بندی علائم تجاری، اجرای قوانین فرامرزی	تقویت و تدوین قوانین مالکیت فکری، اصلاح و تطبیق مجوزها و قراردادهای مالکیت فکری، توسعه و بهبود رویه‌های نظارتی و اجرایی، افزایش شفافیت در حقوق مالکیت معنوی کاربران
ماهینگودا ^۴ (۲۰۲۴)	چالش‌ها و مرزها در حقوق مالکیت فکری در میان ظهور هوش مصنوعی	تحلیل محتوای کیفی اسناد و قوانین موجود	چالش‌های متعددی در زمینه مالکیت معنوی با تأکید بر نقش هوش مصنوعی وجود دارد که عبارت‌اند از: مالکیت و حق تألیف آثار تولیدشده توسط هوش مصنوعی، قوانین کپی‌رایت، مشکلات ثبت اختراع و پتنت، چالش‌های اخلاقی و حقوقی داده‌ها.	تدوین نظام‌های مالکیت مشترک بین انسان و هوش مصنوعی، تدوین قوانین جدید مشابه قوانین حقوق مدنی اروپا، اصلاح قوانین و افزایش سرمایه‌گذاری‌های مناسب
کین ^۵ (۲۰۱۴)	چالش‌ها و اقدام‌های متقابل در مدیریت مالکیت فکری برای شرکت‌های کوچک و متوسط صنعتی	بررسی اسنادی - کتابخانه‌ای	چالش‌های اصلی شامل کمبود زیرساخت‌های دیجیتال و شکاف دیجیتال، محدودیت منابع، تخصص ناکافی و آگاهی ضعیف	سرمایه‌گذاری و تخصیص مؤثر منابع در زیرساخت‌ها، آموزش نیروی کار و افزایش آگاهی مدیران، استفاده از پشتیبانی خارجی و بهینه‌سازی سیستم‌های مدیریتی

1. Rastogi, Rastogi & Singh Rajpoot

2. Hussein Ali & Sabah Latif

3. Foerg

4. Mahingoda

5. Qin

همان‌گونه که مشاهده می‌شود چالش‌های مربوط به حقوق مالکیت فکری، می‌توانند در طیف گسترده‌ای از صنایع و حوزه‌های فعالیت مطرح شوند. این چالش‌ها می‌توانند در حوزه حقوق مالکیت صنعتی، شامل اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی و اسرار تجاری یا حقوق مالکیت ادبی و هنری، شامل حق تألیف، حق نشر و سایر حقوق مربوط به آثار ادبی، هنری و موسیقایی باشد که برخی از آن‌ها جهانی و برخی دیگر خاص هر منطقه یا کشور است.

چالش‌های نظام مالکیت فکری در ایران، علاوه بر چالش‌هایی که در جهان به‌دلایل مختلف از جمله تغییرات سریع فناوریانه ایجاد می‌شود، در نگاه اول چالش اساسی دیگری را نیز دارد و آن، عدم عضویت ایران در هیچ‌یک از توافق‌نامه‌های بین‌المللی است. البته چالش‌های مهم دیگری نیز وجود دارد؛ اما در پیشینه تحقیق، تعدد و تکرار این موضوع بسیار زیاد است.

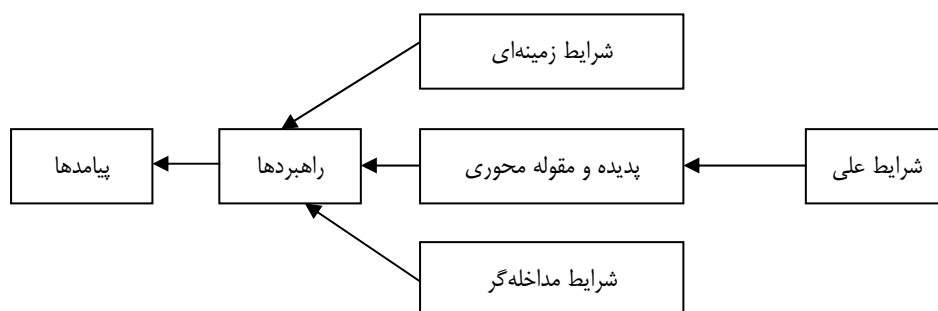
روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، بنیادی و از نظر شیوه جمع‌آوری داده‌ها، کیفی (در قالب نظریه برخاسته از داده‌ها) است که با استفاده از روش نظریه زمینه‌ای (گراندد تئوری)، به‌شکل تحلیلی - توصیفی اجرا شده است. در این پژوهش اطلاعات و داده‌ها با دو روش مطالعات کتابخانه‌ای (با ابزار فیش‌برداری) و پیمایشی (با مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته) گردآوری شده است. اصلی‌ترین سؤال‌های مطرح شده در این پژوهش، شناسایی چالش‌های مرتبط با شرایط زمینه‌ای، شرایط علی، شرایط مداخله‌ای، مقوله محوری، پیامدها و راهبردهای مسئله اصلی ناکارآمدی و بروز چالش در مالکیت فکری بوده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را دو گروه اصلی، یعنی مدیران شاغل در سطوح عالی و عملیاتی صنایع خلاق و دانش‌بنیان دیجیتال و استادان دانشگاهی و محققان با تجربه در این حوزه که سابقه پژوهش یا ارائه مشاوره در این زمینه داشته‌اند، بوده است که به‌شکل هدفمند و تصادفی انتخاب شدند تا در نمونه خبرگان از حیث تنوع دانش، تجربه کاری و اطلاعات، اشباع لازم وجود داشته باشد و مطالعه دچار خطای انحراف از پدیده، به‌دلیل مصاحبه با گروهی خاص نشود.

بعد از مطالعه دقیق مبانی و پیشینه‌های تجربی و نظری و بهره‌مندی از نظر ۲ استاد دانشگاهی در طراحی پرسش‌های موردنیاز، سؤال‌های مصاحبه بعد از تعدیل و اصلاحات متعدد، آماده و مصاحبه‌ها آغاز شد. این مصاحبه‌ها تا حد اشباع نظری تا ۱۶ نفر ادامه یافت. به مصاحبه‌شدگان اجازه داده شد تا درباره جزئیات مربوط به موضوع اصلی، به اندازه شناخت و تجربه‌های کاری و علمی خود نظر بدهند. مدت زمان هر مصاحبه با توجه به میزان تمایل پاسخ‌دهی شرکت‌کنندگان بین ۳۵ تا ۵۰ دقیقه متغیر بود. بعد از ضبط هر مصاحبه به‌طور جداگانه، مکالمه به‌صورت واژه‌به‌واژه تایپ و بعد از ذخیره‌سازی، با نرم‌افزار مکس کیودا ۱۲ تحلیل شد.

برای تحلیل داده‌ها، از روش کدگذاری سه مرحله‌ای (کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی) استراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۸) استفاده شد. این رهیافت روشی کاملاً استقرایی است که در آن، پژوهشگر با توجه به دیدگاه‌های خبرگان، ضمن شناسایی چالش‌ها یا همان عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌ای، به‌طور هم‌زمان راهبردهای مقابله با پدیده اصلی و محوری و در نهایت، نتیجه و پیامد این اقدام‌ها را نیز به‌دست می‌آورد.

فرایند کار در روش استراوس و کوربین در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۱. چارچوب کلی پژوهش

منبع: کرسول^۱ (۲۰۱۲: ۴۲۸)

در این مطالعه، ملاحظات اخلاقی، یعنی ارائه کامل و شفاف اطلاعات به شرکت‌کنندگان، رازداری و حفظ حقوق شرکت‌کنندگان و... رعایت شده است. برای اعتباریابی یافته‌های پژوهش، سه معیار «باور پذیری (درخواست کدگذاری مجدد از ۲ استاد با سابقه دانشگاهی، جهت اطلاع از صحت کدگذاری‌ها)»، «اطمینان پذیری (مشورت با اساتید و خبرگان در این زمینه و اخذ بازخورد)» و «تأییدپذیری (محاسبه ضریب توافق بین دو کدگذار به میزان ۸۶ درصد)» نیز مورد ارزیابی قرار گرفت و اعتبار کدگذاری‌ها و نتایج حاصل تأیید شد.

یافته‌های پژوهش

در ابتدای کدگذاری، تلاش شد تا چالش‌ها (مقوله‌ها) از طریق کدگذاری باز مشخص شود و طی کدگذاری محوری، چالش‌ها به یکدیگر مرتبط شوند. در این مرحله، ۲۵۲ مفهوم شناسایی شد. پس از شناسایی کدهای اولیه و در نظر گرفتن کدهای مشابه، ۵۹ کد مفهومی اشیاع شده (کدهای نهایی) استخراج شد که نتایج آن در جدول‌های ۳ تا ۸ درج شده است. بعد از شناسایی چالش و ارتباط آن‌ها طی کدگذاری باز و محوری، از طریق کدگذاری انتخابی، چالش‌ها، مقوله‌های فرعی آن‌ها و ارتباط آن‌ها با یکدیگر یکپارچه شدند تا مدلی نظری برای چالش‌های موجود صنایع خلاق دیجیتال ایجاد شود.

شرایط علی^۲

شرایط علی بیانگر وقایع و اتفاق‌هایی است که بر پدیده اصلی «ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری صنایع خلاق دیجیتال» اثر می‌گذارد و موجب وقوع (زمینه و بستر اولیه) آن می‌شود و از نظر زمانی، بر ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری تقدم دارند. پاسخ‌دهندگان در پاسخ به سؤال‌های مرتبط با هریک از ابعاد مدل پارادایمی، به تشریح پدیده ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری پرداختند. از تحلیل جمله‌ها و دیدگاه‌های این افراد، کدهای اولیه استخراج شد. در مرحله بعد، کدهای مشترک و مورد تأکید تمامی مصاحبه‌شوندگان به انضمام کدهای با اهمیت از دید

1. Creswell

2. Causal Conditions

پژوهشگر، به‌عنوان کدهای نهایی به همراه منبع آن‌ها مشخص شد که در جدول ۳ نشان داده شده است. این جدول شامل ۵ چالش و ۱۰ مفهوم نهایی مستخرج از مصاحبه است.

به‌طور مثال خبرگان معتقد بودند که «عدم عضویت در توافق‌نامه‌های بین‌المللی، باعث شده است که جریان کسب‌وکارهای صنایع خلاق بیشتر به‌سمت ترجمه آثار خارجی برود و به‌دلیل هزینه بسیار بیشتر تولید نسبت به ترجمه، رفته‌رفته از سهم تولید کاسته شود. خود این موضوع به عدم توازن در مبادله فرهنگی و تضعیف فرهنگ کشور منجر خواهد شد.

جدول ۳. چالش‌ها و مفاهیم شناسایی شده مرتبط با شرایط علی

مقوله کلی	مفهوم و چالش اصلی	کدهای نهایی
شرایط علی	تعریف قانونی مشخص و شناسایی محصولات حوزه فناوری‌های نوین	ابهام در تعریف مالکیت آثار تولیدشده توسط هوش مصنوعی
		نبود چارچوب حقوقی برای شناسایی محصولات ترکیبی
		چالش در تعیین مالکیت آثار تولیدشده توسط الگوریتم‌های خودکار
	مقاومت فرهنگی و اجتماعی	ترس یا مقاومت در مقابل قوانین و فناوری‌های جدید
		عدم اعتماد و پذیرش محصولات جدید و نوآور
	عدم هماهنگی با قوانین بین‌المللی	ناهماهنگی در قوانین مالکیت فکری بین کشورها
	مالکیت مشترک	ابهام در تعیین مالکیت آثار تولیدشده توسط چندین ذی‌نفع
	آگاه‌نبودن و آموزش ندیدن	کمبود آموزش در زمینه حقوق مالکیت فکری برای تولیدکنندگان و کاربران
		نبود دوره‌های آموزشی تخصصی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی
		ناآگاهی کاربران از حقوق مالکیت فکری و پیامدهای نقض آن

شرایط زمینه‌ای^۱

شرایط زمینه‌ای در این پژوهش، به چالش‌هایی اشاره دارد که بر حسب شرایط، بر شدت رخداد چالش‌های علی اثرگذار است. چالش‌های زمینه‌ای به‌دلیل ماهیت خود، به‌صورت اقتضایی و ناگهانی ظاهر می‌شوند و به‌عنوان آشکارساز نیز عمل می‌کنند. نتایج نهایی مربوط به این مرحله، نشان‌دهنده ۵ چالش و ۱۱ کد نهایی است.

به‌طور مثال، خبرگان معتقد بودند که به‌دلیل فقدان سامانه شناسه دیجیتال محتوا^۲، حتی امکان ره‌گیری محتوای ورودی به کشور وجود ندارد و در کل، نه تنها به توافق‌نامه‌های بین‌المللی نپیوسته‌ایم، بلکه قادر نیستیم قوانین داخلی کشور را هم اجرا کنیم.

جدول ۴. چالش‌ها و مفاهیم شناسایی شده مرتبط با شرایط زمینه‌ای

مقوله کلی	مفهوم و چالش اصلی	کدهای نهایی
شرایط زمینه‌ای	فناوری‌های جدید	چالش‌های ناشی از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و واقعیت مجازی
		نبود قوانین متناسب با فناوری‌های نوظهور
		استفاده از ابزارهای تولید محصولات با فناوری بالا و چالش‌های حقوقی مرتبط
	مدیریت و نظارت	نبود سیستم‌های نظارتی مؤثر برای تولیدات صنعت دیجیتال
		تعارض بین حقوق مالکیت فکری و حریم خصوصی کاربران
	حقوق دیجیتال و حریم خصوصی	افزایش نظارت بر کاربران و نگرانی‌های مربوط به حریم شخصی
		نبود قوانین شفاف برای تعادل بین حقوق مالکیت و حریم خصوصی
		هزینه‌های بالای ثبت حقوق و توزیع کالاها
	مشکلات اقتصادی و تجاری	هزینه‌های بالای پیاده‌سازی سیستم‌های امنیتی برای برندها و کالاها
		نبود فناوری‌های پیشرفته برای رمزگذاری و حفاظت از پتنت‌ها
	پیچیدگی‌های فنی	نبود استانداردهای فنی برای حفاظت از محتوا و محصولات دیجیتال

شرایط مداخله‌ای^۱

شرایط و چالش‌های مداخله‌ای، الگوهای پایداری هستند که با زمان و مکان خاصی عجین شده‌اند و مجموعه محدودیت‌هایی را ایجاد می‌کنند که افراد و سازمان‌ها تحت این موقعیت‌ها از خود کنش/واکنش نشان می‌دهند. این چالش‌ها می‌توانند به‌عنوان عوامل تداوم‌بخش و تشدیدکننده چالش‌های دیگر نیز معرفی شوند. در اینجا نیز بعد از پالایش نهایی، ۴ چالش و ۱۰ کد نهایی استخراج شد.

به‌طور مثال خبرگان معتقد بودند که عضویت در توافق‌نامه‌های بین‌المللی هم تا زمانی که تحریم‌ها با این شدت وجود دارند، ممکن است چاره کار نباشد.

جدول ۵. چالش‌ها و مفاهیم شناسایی شده مرتبط با شرایط مداخله‌ای

مقوله کلی	مفهوم و چالش اصلی	کدهای نهایی
شرایط مداخله‌ای	تحریم‌های بین‌المللی	محدودیت در انتقال فناوری و دسترسی به بازارهای جهانی
		موانع در پرداخت‌های بین‌المللی برای واردات و صادرات محصولات
		کاهش همکاری‌های بین‌المللی در حوزه فناوری و تولیدات مرتبط
	نقض حریم خصوصی کاربران	نظارت گسترده بر فعالیت‌های کاربران برای حفاظت از حقوق
		تداخل مسئولیت‌های نهادهای دولتی و خصوصی
	نبود هماهنگی نهادی	نبود سازوکارهای هماهنگی برای تصمیم‌گیری‌های کلان

مقوله کلی	مفهوم و چالش اصلی	کدهای نهایی
	چالش‌های حقوقی در استفاده از هوش مصنوعی و فناوری‌های نوین	موازی‌کاری و هدررفت منابع در نهادهای مختلف
		عدم تطابق قوانین سنتی با فناوری‌های نوین
		نبود قوانین شفاف برای مالکیت آثار تولیدشده توسط هوش مصنوعی
		افزایش اختلاف‌های حقوقی در استفاده از فناوری‌های نوین

پدیده محوری^۱

چالش‌های علی، باعث ایجاد مقوله و پدیده اصلی، یعنی ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری می‌شوند که خود می‌تواند ابعاد و مفاهیم متعددی داشته باشد که بایستی شناسایی شود. با توجه به پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، ۱ چالش کلی و ۶ کد نهایی استخراج شد.

به‌طور مثال، خبرگان معتقد بودند که پدیدآورندگان ایرانی، در صورتی که خواهان فعالیت در کشور باشند، روزبه‌روز به‌دلیل رقابت نابرابر با پدیدآورندگان خارجی، ضعیف‌تر می‌شوند. عدم خرید حق امتیاز آثار خارجی، حکم یارانه حمایتی از آن‌ها را پیدا کرده است و کفه ترازو به نفع آثار خارجی است. به همین دلیل برخی از پدیدآورندگان ایرانی، در حال ورود به بازار محتوایی سایر کشورها هستند که از مالکیت فکری آن‌ها حمایت می‌کند و صرفه اقتصادی بیشتری دارد.

جدول ۶. مقوله‌ها و مفاهیم شناسایی شده مرتبط با مقوله محوری

مقوله کلی	مفهوم اصلی	کدهای نهایی
پدیده اصلی و محوری	ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری	کاهش انگیزه تولیدکنندگان به دلیل نقض حقوق
		کاهش نوآوری و خلاقیت در تولیدات صنایع دیجیتال
		افزایش اختلاف‌های حقوقی بین تولیدکنندگان و کاربران
		کاهش رقابت‌پذیری صنایع خلاقانه دیجیتال در سطح جهانی
		افزایش مهاجرت نیروهای متخصص به دلیل نبود حمایت حقوقی
		کاهش کیفیت و کمیت تولید محصولات صنعت

راهبردها و اقدام‌ها^۲

مصاحبه‌شوندگان در پاسخ به سؤال‌های مربوط به راهبردها و اقدامات مناسب جهت مقابله با ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری، توضیحات خود را ارائه دادند. در این قسمت به لحاظ ماهیت سؤال‌ها، فقط کدگذاری مرتبه اول صورت پذیرفت. در اینجا نیز تحلیل‌های پایانی مؤید وجود ۶ مفهوم و راهبرد اصلی و ۱۲ کد نهایی است.

1. The main phenomenon
2. Strategies & Actions

جدول ۷. مقوله‌ها و مفاهیم شناسایی شده مرتبط با راهبردها و اقدام‌ها

مقوله کلی	مفهوم اصلی	کدهای نهایی
راهبردها و اقدام‌ها	توسعه سیستم‌های مدیریت حقوقی	ایجاد پلتفرم‌های نظارتی یکپارچه برای ثبت و رصد تولیدهای این صنعت
		استفاده از فناوری بلاکچین برای شفاف‌سازی مالکیت‌ها
		ایجاد سیستم‌های گزارش‌دهی خودکار برای شکایت‌های حقوقی
		تدوین قوانین حقوقی و اقتصادی به‌روز و کارآمدتر
	استانداردسازی بین‌المللی	مشارکت در توافق‌نامه‌های جهانی برای تعریف مالکیت آثار دیجیتال
		افزایش همکاری‌های مشترک با تولیدکنندگان خارجی
	توسعه فناوری‌های حفاظتی	سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پیشرفته و شناسایی نقض حقوق
	ایجاد سازوکارهای حل اختلاف	تشکیل نهادهای میانجی برای مالکیت مشترک و اختلاف‌های حقوقی
	تدوین قوانین مالکیت فکری نوین	تطبیق قوانین با فناوری‌های جدید مانند هوش مصنوعی
		ایجاد چارچوب حقوقی برای مالکیت آثار تولیدشده توسط هوش مصنوعی
	آموزش عمومی و تخصصی	برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای تولیدکنندگان و کاربران
		ایجاد دوره‌های آموزشی آنلاین در زمینه حقوق مالکیت فکری

پیامدها^۱

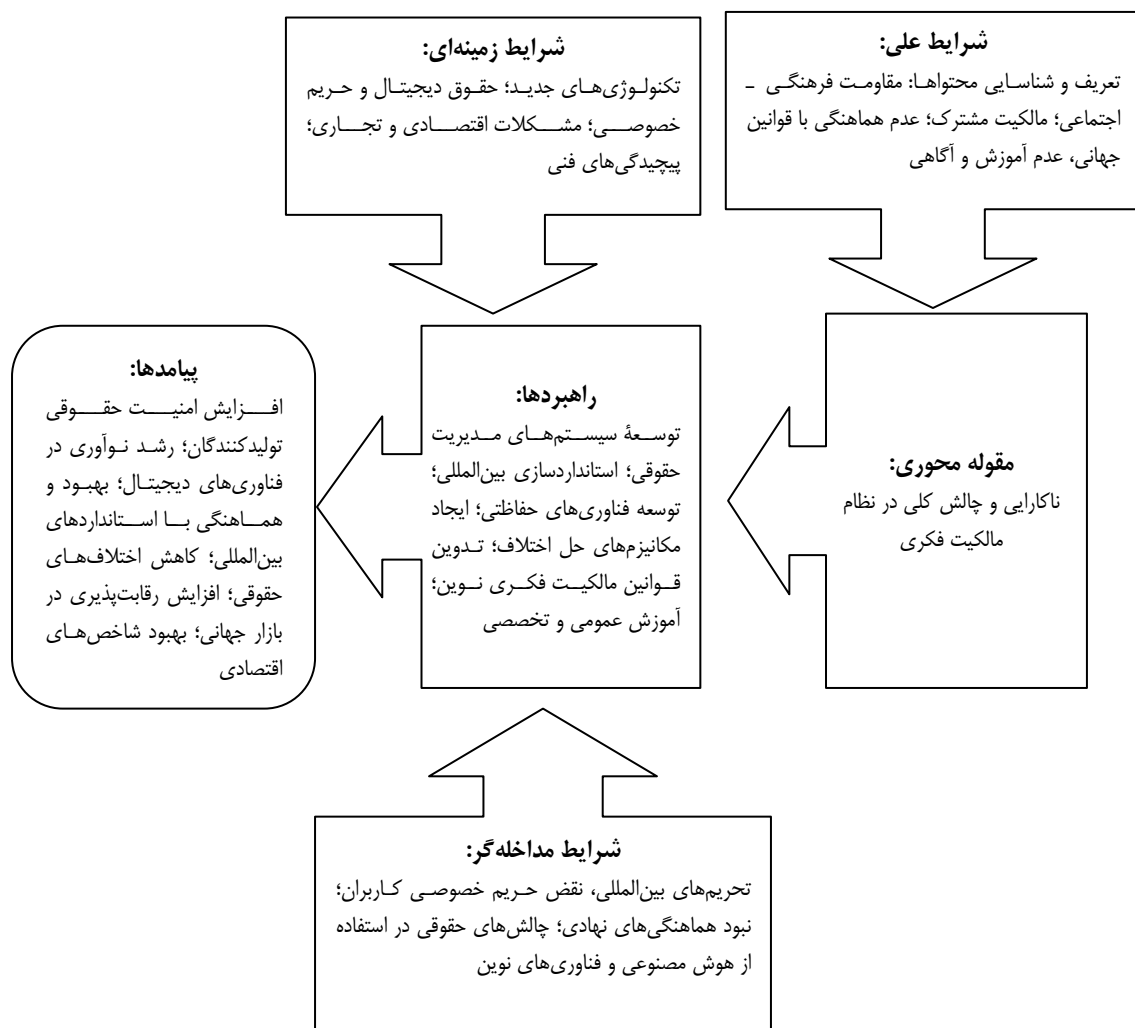
تحلیل مصاحبه‌ها، بیانگر پیامدهای بسیار مثبتی است که ناشی از اجرای راهبردهای پیشنهادی حاصل می‌شوند. بر همین اساس، پیامدهایی همچون: افزایش امنیت حقوقی تولیدکنندگان، رشد نوآوری در فناوری‌های دیجیتال، بهبود و هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی، اثرات اقتصادی و... است که در صورت رعایت راهبردهای استخراجی حاصل می‌شود که می‌توانند نشان دهنده اثربخشی راهبردهای اجرا شده در دو سطح درون سازمانی و برون سازمانی در صنایع خلاقانه دیجیتال باشند. نتایج پایانی نشان دهنده شامل ۶ مفهوم و پیامد اصلی و ۱۰ کد نهایی مرتبط است.

جدول ۸. مقوله‌ها و مفاهیم شناسایی شده مرتبط با پیامدها

مقوله کلی	مفهوم اصلی	کدهای نهایی
پیامدها	افزایش امنیت حقوقی تولیدکنندگان	کاهش نقض حقوق و افزایش انگیزه برای خلق آثار جدید
		افزایش اعتماد تولیدکنندگان به سیستم‌های حقوقی
	رشد نوآوری در فناوری‌های دیجیتال	توسعه ابزارهای پیشرفته برای حفاظت از محتواها و محصولات
	بهبود و هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی	افزایش همکاری‌های جهانی در حوزه مالکیت فکری
		بهبود جایگاه ایران در توافق‌نامه‌های بین‌المللی
	کاهش اختلاف‌های حقوقی	ایجاد شفافیت در تعیین مالکیت و کاهش دعاوی قضایی
	افزایش رقابت‌پذیری در بازار جهانی	دسترسی عادلانه به بازارها و بهبود جایگاه بین‌المللی
		افزایش اشتغال و کاهش بیکاری
		افزایش رشد اقتصادی و رفاه عمومی
		رشد صادرات و ادغام بیشتر در اقتصاد جهانی

اکنون با مشخص شدن تمامی ابعاد و تشریح مؤلفه‌های متشکله در مرحله کدگذاری‌ها در جداول جداگانه، در مجموع، ۲۷ مفهوم و ۵۹ کد نهایی به دست آمد که طی مصاحبه با خبرگان این حوزه شناسایی شد. طبق این رویکرد مشخص شد که چگونه به طور هم‌زمان، می‌توان چالش‌ها، مشکلات ایجاد شده و در نهایت، راه‌کارهای مقابله با آن‌ها و پیامدهای نهایی این اقدام‌های انجام گرفته را تعیین کرد.

در مرحله پایانی می‌توانیم با آماده کردن الگویی، روابط بین چالش‌های تعیین شده در شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، پدیده محوری، راهبردهای پیشنهادی و پیامدهای آن را نشان دهیم.

شکل ۲. مدل پارادایمی ناکارایی و چالش کلی در نظام مالکیت فکری صنایع خلاق دیجیتال در ایران با رویکرد نظریه زمینه‌ای

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه، صنایع خلاق دیجیتال به عنوان یکی از محرک‌های اصلی رشد اقتصادی و نوآوری در جهان شناخته می‌شوند. این صنایع که حوزه‌های متنوعی مانند تولید محتوای دیجیتال، کتاب الکترونیک، بازی‌های ویدئویی، انیمیشن، طراحی

گرافیک و سایر فعالیت‌های مبتنی بر فناوری‌های نوین را شامل می‌شوند، در تحول اقتصاد جهانی نقش بسزایی دارند و زمینه‌های بسیار مناسبی برای شکوفایی و تأثیرگذاری بیشتر در اقتصاد ایران فراهم می‌کنند. حقوق مالکیت فکری، به‌عنوان یکی از ارکان اصلی این صنایع، نه تنها از حقوق تولیدکنندگان محتوا محافظت می‌کند، بلکه به‌عنوان عاملی برای تشویق نوآوری و خلاقیت عمل می‌کند؛ با این حال، این صنایع با چالش‌های متعددی مواجهند که برخی از آن‌ها جهانی و برخی دیگر خاص هر منطقه یا کشور است.

یافته‌های پژوهش حاضر که به‌صورت کیفی و استفاده از نظرهای خبرگان و به‌کارگیری روش نظریهٔ زمینه‌ای (گرند تئوری) با رویکرد استراوس - کوربین (۱۹۹۸) اجرا شده بود، نشان می‌دهد که چالش‌های مهمی همچون ابهام در مالکیت آثار دیجیتال، مقاومت فرهنگی، ناهماهنگی قوانین داخلی با استانداردهای بین‌المللی، مالکیت مشترک و عدم آگاهی و آموزش از جمله شرایط علی هستند که می‌توانند به‌طور مستقیم روی پدیدهٔ اصلی و محوری ناکارآمدی مالکیت معنوی صنایع خلاق دیجیتال در ایران اثرگذار باشند. همچنین، نبود زیرساخت‌های مناسب، پیچیدگی‌های فنی، حقوق دیجیتال و حریم خصوصی، محدودیت‌های اقتصادی و تحریم‌های بین‌المللی، گروه دیگری از چالش‌ها هستند که به عوامل زمینه‌ای مربوط می‌شوند و می‌توانند به‌عنوان بستر و زمینهٔ ایجاد و تشدید چالش اصلی و کلی صنایع خلاق دیجیتال در ایران مطرح شوند. علاوه‌براین، نبود هماهنگی نهادی، چالش‌های حقوقی در استفاده از هوش مصنوعی، نقض حریم خصوصی کاربران و ضعف در اجرای قوانین نیز، به‌عنوان دسته سومی از چالش‌ها با عنوان عوامل مداخله‌گر شناسایی شدند که جهت، شدت و عمق ناکارآمدی چالش‌های کلی صنایع خلاق دیجیتال در ایران را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که یافته‌های این مطالعه با نتایج مطالعات پیشین داخلی و خارجی هم‌خوانی چشمگیری دارد. شوال‌پور و کهنی (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای که انجام دادند، بر ضعف نظام مالکیت فکری و اهمیت توسعهٔ قوانین و زیرساخت‌های دیجیتال و مهارت‌های دیجیتال، به‌عنوان عوامل کلیدی در توسعهٔ پایدار صنایع خلاق تأکید کردند. این یافته با نتایج مطالعهٔ حاضر که کمبود نیروی متخصص و افزایش سرمایه‌گذاری را به‌عنوان چالش‌های اصلی شناسایی کرد، هم‌سو است. همچنین، درویش و بالی (۱۴۰۳) بر ساده نبودن مالکیت فکری در فضای اینترنت و مجازی تأکید کرده‌اند که با یافته‌های این مطالعه در خصوص پیچیدگی‌های فناوری‌های نوین هم‌خوانی دارد. نتایج مطالعات حبیب‌ا (۱۳۸۶) با تأکید بر چالش‌های حمایت از حقوق مالکیت فکری و لزوم توجه به ملاحظات توسعه‌ای، محور دیگری است که با یافته‌های این مطالعه و توسعهٔ فناوری‌ها و ناهماهنگی با قوانین جهانی هم‌سو و هم‌راستا است. تداخل مسئولیت‌های نهادهای دولتی و خصوصی و نبود هماهنگی، از جمله موارد مشابه دیگری است که در مطالعهٔ عابدین‌زاده (۱۳۹۴) اشاره شده است. کمبود قوانین و به‌خصوص قوانین شفاف و کاربردی، وجود اختلاف در درک مفاهیم و ناآگاهی عمومی نیز از جمله چالش‌هایی است که در مطالعهٔ رفیعی آتانی و همکاران (۱۳۹۳) تأکید شده است. در سطح بین‌المللی نیز، فورگ (۲۰۲۲) و ماهینگودا (۲۰۲۴) با اشاره به بهبود و تدوین نظام‌های مالکیت فکری و مالکیت مشترک بین انسان و هوش مصنوعی، تدوین قوانین جدید مشابه قوانین حقوق مدنی اروپا، اصلاح قوانین و افزایش سرمایه‌گذاری‌های مناسب، به چالش‌هایی مشابه در این مطالعه اشاره کرده‌اند. همچنین، کین (۲۰۱۴) در مطالعهٔ خود، بر چالش‌های کمبود زیرساخت‌های دیجیتال و شکاف دیجیتال در سطح کشورها (شرکت‌های متوسط و کوچک) تأکید کرده است که با

یافته‌های این مطالعه در مورد ضعف زیرساخت‌ها در ایران مطابقت دارد. مقایسه یافته‌های این پژوهش با مطالعات پیشین، گویای وجود چالش‌های مشترک در سطح جهانی است؛ با این حال، برخی از چالش‌ها همچون تحریم‌ها و محدودیت‌های ناشی از آن، به صورت خاص در ایران مطرح هستند که به راهکارهای بومی‌سازی شده نیازمندند. در پایان، برای رفع چالش‌های موجود مالکیت فکری و توسعه پایدار صنایع خلاق دیجیتال در ایران، هماهنگی با راهبردهای تعیین شده در مطالعه، پیشنهادهایی ارائه شده است.

پیشنهاد‌های سیاستی

حل مسئله تعدد نهاد سیاست‌گذار

فقدان مسئولیت مشخص توسط یک نهاد: با توجه به اینکه نهاد سیاست‌گذار در این حوزه مشخص نیست، به نظر می‌رسد نهادهای مختلفی می‌توانند تصمیم مشخص بگیرند و می‌توانند تصمیم را به دیگری محول کنند و از زیر بار مسئولیت شانه خالی کنند. شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی فضای مجازی، مجلس شورای اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان مهم‌ترین نهادهای مرتبط شناخته می‌شوند. به نظر می‌رسد انتخاب شورای عالی فضای مجازی با توجه به شرایط سخت کشور، می‌تواند مسیر تصمیم‌گیری را تسریع کند.

توسعه قوانین و مقررات

- بازنگری و به‌روزرسانی قوانین: در کنار حل مسئله تعدد نهادهای سیاست‌گذار، اولین تصمیمی که باید اتخاذ شود، عضویت در یک توافق‌نامه بین‌المللی است. در صورتی که به دلایل مختلف فرهنگی یا اقتصادی، پیوستن به توافق‌نامه‌های بین‌المللی به صلاح نباشد، ایجاد یک کنوانسیون جدید با کشورهای اسلامی یا جنبش عدم تعهد، می‌تواند چاره کار باشد.
- با توجه به چالش‌های شناسایی شده در مطالعات، به‌ویژه در زمینه تجارت الکترونیک، فضای مجازی، ادبی و...؛ قوانین مالکیت فکری در داخل نیز بایستی با آخرین تحولات و نیازهای این حوزه‌ها هماهنگ شوند. این امر شامل تعریف دقیق‌تر حقوق مالکیت فکری در فضای مجازی، تعیین مسئولیت پلتفرم‌ها .... و در نهایت، ارائه سازوکارهای مؤثر برای مقابله با نقض حقوق در این فضا است. به عنوان نمونه مشابه، در تیرماه ۱۴۰۳، قانون حمایت از مالکیت صنعتی به تصویب نهایی مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان رسید. این قانون، گامی مهم در چارچوب حقوقی مالکیت صنعتی است که از اختراعات، طرح‌های صنعتی، اسرار تجاری و علائم تجاری حمایت می‌کند. مشابه این قانون در حوزه مالکیت فکری آثار ادبی و هنری هم می‌تواند مصوب شود. همان طور که مشخص است، ماده ۴ این قانون، موارد خارج از شمول حمایت از اختراع را به صراحت مشخص کرده است که شامل «آثار هنری» و «طرح‌ها، قواعد و روش‌های انجام فعالیت‌های ذهنی، کسب‌وکار و بازی‌ها» می‌شود.
- تقویت ضمانت اجرا: با توجه به مشکلات مربوط به اجرای قوانین و آرای قضایی در زمینه مالکیت فکری، سازوکارهای اجرایی باید تقویت شوند. این امر شامل افزایش توانایی نهادهای اجرایی، تشدید مجازات‌ها تا حد بازدارندگی برای نقض حقوق و ایجاد دادگاه‌های تخصصی برای رسیدگی به پرونده‌های مالکیت فکری است.

ارتقای فرهنگ مالکیت فکری

- آموزش نیروی انسانی و آگاهی‌رسانی: با توجه به نیاز به آموزش تخصصی و افزایش آگاهی عمومی در مورد اهمیت حقوق مالکیت فکری، برنامه‌های آموزشی و آگاهی‌رسانی گسترده‌ای باید برای اقشار مختلف جامعه، به‌ویژه صاحبان کسب‌وکارها، پژوهشگران و هنرمندان، برگزار شود. این برنامه‌ها باید به‌صورت جذاب و قابل فهم طراحی شوند و از رسانه‌های مختلف برای انتشار و ترویج آن‌ها استفاده شود.
- تشویق به ثبت و حمایت: با توجه به اینکه بسیاری از صاحبان ایده و نوآوری از حقوق خود آگاه نیستند یا تمایلی به ثبت آن‌ها ندارند، باید برای ترغیب آن‌ها به ثبت و حمایت از حقوق مالکیت فکری خود سیاست‌های تشویقی اتخاذ شود. این امر می‌تواند شامل ارائه تسهیلات مالی، کاهش هزینه‌های ثبت و حمایت از شرکت‌های نوپا و خلاق باشد.

پیشنهادهای کاربردی

توسعه زیرساخت‌های مالکیت فکری

- ایجاد پایگاه‌های داده: با توجه به نیاز به دسترسی آسان به اطلاعات مربوط به مالکیت فکری، پایگاه‌های داده جامع و به‌روزی در این زمینه باید ایجاد شود. این پایگاه‌ها باید شامل اطلاعات مربوط به اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی و آثار ادبی و هنری باشند و به‌صورت آنلاین در دسترس عموم قرار گیرند.
- توسعه خدمات الکترونیکی و زیرساخت‌ها: با توجه به لزوم تسهیل فرایندهای مربوط به مالکیت فکری، خدمات الکترونیکی مربوط به ثبت، جست‌وجو و پرداخت هزینه‌ها باید توسعه یابد. این امر می‌تواند به کاهش زمان و هزینه‌های مربوط به این فرایندها منجر شود.
- حمایت مالی از سرمایه‌گذاری‌ها: ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری تخصصی برای حمایت از پروژه‌های نوآورانه در حوزه صنایع خلاق، به‌ویژه آثاری که می‌تواند مخاطب بین‌المللی داشته باشد.

حمایت از نوآوری و خلاقیت

- ایجاد مراکز نوآوری: با توجه به نقش مراکز نوآوری در تجاری‌سازی ایده‌ها و اختراعات، این مراکز باید در سراسر کشور ایجاد و تقویت شوند. این مراکز می‌توانند خدمات مشاوره‌ای، آموزشی و مالی را به نوآوران ارائه دهند و به آن‌ها در تبدیل ایده‌های خود به محصولات و خدمات قابل تجاری‌سازی کمک کنند.
- توسعه همکاری‌های بین‌المللی: با توجه به اهمیت تبادل تجربیات و دانش در زمینه مالکیت فکری در حوزه صنایع خلاق، همکاری‌های بین‌المللی در این زمینه بایستی تقویت شود. این امر می‌تواند به انتقال بهترین تجربه‌ها و فناوری‌ها به کشور و همچنین حمایت از حقوق مالکیت فکری ایران در سطح بین‌المللی منجر شود.
- انجام مطالعات تطبیقی: با انجام مطالعات تطبیقی با سایر کشورها، می‌توان از تجربه‌های آن‌ها در زمینه مالکیت فکری بهره‌مند شد.

با اجرای این راه‌کارها، می‌توان به ایجاد یک اکوسیستم پویا و حمایتی برای تقویت مالکیت فکری و رشد و توسعه صنایع خلاق دیجیتال در ایران امیدوار بود. این امر نه تنها به تقویت اقتصاد کشور و ایجاد اشتغال کمک خواهد کرد، بلکه به ارتقای جایگاه ایران در عرصه جهانی و افزایش قدرت رقابت‌پذیری آن نیز منجر خواهد شد.

منابع

- حبیب‌ا، سعید (۱۳۸۶). چالش‌های جدید حقوق مالکیت فکری. *مطالعات حقوق خصوصی*، ۳۷(۴)، ۳۷-۶۴.
- حکمت‌نیا، محمود (۱۳۸۸). اصل سرزمینی؛ مبنای نظری و آثار آن در نظام حقوق مالکیت فکری، *حقوق اسلامی*، ۶(۲۰)، ۷-۳۶.
- درویش، بیتا؛ بالی، علی (۱۴۰۳). بررسی چالش‌های حقوقی مالکیت معنوی در فضای مجازی. *شانزدهمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در تعلیم و تربیت، روان‌شناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی*. شیروان.
- رفیعی آتانی، عطاءالله؛ کاکایی، زهره؛ فیاضی، ندا (۱۳۹۳). نقش مدیریت مالکیت معنوی در توسعه اقتصادی؛ چالش‌ها و راه‌کارها. *مجله اقتصادی*، ۱۴(۳ و ۴)، ۵۱-۶۴.
- شوال‌پور، سعید؛ کهنی، علی (۱۳۹۳). تجاری‌سازی فناوری در صنایع خلاق و فرهنگی ایران: آسیب‌ها و چالش‌ها. *دومین کنفرانس بین‌المللی تجاری‌سازی فناوری*.
- عابدین‌زاده، محمدرضا (۱۳۹۴). شناسایی چالش‌های حقوق مالکیت معنوی در ایران و نظام حقوقی بین‌الملل. *کنفرانس ملی هزاره سوم و علوم انسانی*. شیراز.
- کریمی، سولماز (۱۴۰۲). بررسی دلایل عدم الحاق ایران به کنوانسیون برن (از نظر حقوق ادبی و هنری)، *تمدن حقوقی*، ۶(۱۶)، ۱۰۱-۱۱۴.
- ملا محمدعلی، امیر؛ قیوم‌زاده، محمود و مشرقی، علی (۱۴۰۰). تبیین نقش حقوق مالکیت فکری در فضای مجازی. *مطالعات علوم اسلامی انسانی*، ۷(۲۵)، ۱۰۰-۱۰۸.
- ملکی‌فر، عقیل و کیقبادی، مرضیه (۱۳۹۳). *فرصت تاریخی صنایع فرهنگی (صنایع خلاق)*، تهران: نشر آینده پژوه.

References

- Abedinzadeh, M. (2015). Identifying challenges of intellectual property rights in Iran and the international legal system. *National Conference on the Third Millennium and Humanities, Shiraz. (in Persian)*
- Anam, A. (2024). Legal protection of intellectual property rights in the digital industry: A review of legal developments and implementation challenges. *West Science Law and Human Rights*, 2(04), 358-366. doi: 10.58812/wslhr.v2i04.1155.
- Castaldi, C., Giuliani, E., Kyle, M. & Nuvolari, A. (2024). Are intellectual property rights working for society? *Research Policy*, 53(2). <https://doi.org/10.1016/j.respol.2023.104936>
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (4th Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Darvish, B. & Bali, A. (2024). Examining legal challenges of intellectual property in cyberspace. *The 16th National Conference on New Research in Education, Psychology, Jurisprudence, Law and Social Sciences, Shirvan*. Retrieved from <https://civilica.com/doc/2155871> (in Persian)
- Elia, G., Margherita, A. & Passiante, G. (2020). Digital entrepreneurship ecosystem: How digital technologies and collective intelligence are reshaping the entrepreneurial process. *Technological Forecasting and Social Change*, 150, 119791. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.119791>
- Foerg, M. (2022). *Intellectual Property Considerations and Challenges in the Metaverse*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4484745>.
- Habiba, S. (2007). New challenges of intellectual property law. *Private Law Studies*, 37(4), 37–64. (in Persian)
- Hekmatnia, M. (2009). The territorial principle: Theoretical foundations and its effects in the intellectual property rights system. *Islamic Law*, 6(20), 7–36. (in Persian)
- Hussein Ali, A. & Sabah Latif, M. (2023, June). Contemporary Challenges in Regulating and Protecting Intellectual Property. In *Proceedings of the First international conference on Legal Sciences: Intellectual Property-Contemporary Problems & Legal Solutions (ICLS-22)*.
- Karimi, S. (2023). Examining the reasons for Iran's non-accession to the Berne Convention (from the perspective of literary and artistic rights). *Legal Civilization*, 6(16), 101–114. (in Persian)
- Mahingoda, C.B. (2024). Challenges and frontiers in intellectual property rights amidst the rise of artificial intelligence. *SLIIT Journal of Humanities and Sciences*, 4(2), 1-16. DOI: <https://doi.org/10.4038/sjhs.v4i2.55>.
- Malekifar, A. & Keyghobadi, M. (2014). The historical opportunity of cultural industries (creative industries). Tehran: Ayandeh-Pazhouh Publishing. (in Persian)
- Mehpara, N., Nilakshi, M., Trivedi, V. & Sharma, A. (2023). Intellectual property law in the digital age: challenges and opportunities for visual and performing artists. *ShodhKosh Journal of Visual and Performing Arts*, 4(1), 901-905. doi: 10.29121/shodhkosh.v4.i1.2023.2497.
- Molamohammadi, A., Ghiyoumzadeh, M. & Mashreqi, A. (2021). Explaining the role of intellectual property rights in cyberspace. *Islamic Human Sciences Studies*, 7(25), 100–108. (in Persian)
- Papanastassiou, M. (2023). *Intellectual property rights*. Book Chapter in Encyclopedia of International Strategic Management. UK: Edward Elgar Publishing. Pp 174–176. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781800884045.ch47>.
- Parekh, N. (2024). Creative Industries and Economic Value: A Review Of Innovation, Impact, And Policy Support. *Journal of Business and Management*, 26(11), 39-49. DOI:10.9790/487X-2611013949.
- Potluri, J., Ramesh, D.G., Gummadi, H. & Alladi, K. (2023). Securing Intellectual Property in the Digital Age through Blockchain Innovation. In *2023 Global Conference on*

- Information Technologies and Communications (GCITC)* (pp. 1-5). IEEE. doi: 10.1109/gcitic60406.2023.10426242.
- Qin, H. (2014). Challenges and Countermeasures in Intellectual Property Management for Small and Medium Enterprises. *Applied Science and Innovative Research*, 8(3), 123.
- Rafiei Atani, A., Kakaei, Z. & Fayyazi, N. (2014). The role of intellectual property management in economic development: Challenges and solutions. *Economic Journal*, 14(3-4), 51-64. (in Persian)
- Rastogi, M., Rastogi, V. & Singh Rajpoot, D. (2024). Intellectual property challenges in cross-border business transitions. *International Journal for Multidisciplinary Research (IJFMR)*, 6(3), 1-11.
- Shadofa, S. (2024). *Intellectual property rights and scientific plagiarism*. 31-40. doi: 10.59992/ijlrs.2024.v3n3p3
- Shovalpour, S. & Kohani, A. (2014). Commercialization of technology in Iran's creative and cultural industries: Risks and challenges. *The 2nd International Conference on Technology Commercialization*. (in Persian)
- Silaen, R.N., Sembiring, T.B. (2024). Legal Protection of Intellectual Property Rights in the Digital Era. *Ipso Jure.*, 1, 1-8. 10.62872/9hn74238.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.
- Sufiarina, M. (2015). Priority Rights and Exclusive Rights in IPR Protection. *Journal Tama Jagakarsa University Law*, 3 (2), 18-31.
- Yang, S., Fu, Y., Yao, D. & Ren, C. (2014). The role analysis of government in intellectual property rights pledge and financing of technological small and medium-sized enterprises. *International Journal of Business and Social Science*, 5(12), 160-167. Retrieved from <https://ijbss.thebrpi.org/journal/index/2957>
- Zade, M.S., Tamboli, F.A., Salunkhe, A.A., Kore, M. D., More, A. D. & Ghadge, Y. R. (2023). Intellectual property rights (IPR): An overview. *International Journal of Pharmaceutical Chemistry and Analysis*, 10 (3), 156-163. <https://doi.org/10.18231/j.ijpca.2023.028>